

Asia: VN/23654/2021/

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle arkistointilaiksi ja laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Syyttäjälaitos kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä arkistointilaiksi ja toteaa seuraavaa. Arkistolain uudistaminen ja päivittäminen on tervetullut uudistus. Hallituksen esityksen vaikutusten arviointeja sekä pykäläkohtaisia perusteluja tulisi tarkentaa. Kustannusvaikutusarviointeja ei ole lainkaan tehty.

Uuden arkistointilain nimi on hyvin lähellä vanhaa arkistolakia. Hallituksen esityksessä ei tarkemmin perustella nimen muutosta. Vaikka ehdotettu lain nimi kuvaakin sen sisältöä, voi se olla ongelmallinen. Vanhan arkistolain ja uuden arkistointilain nimet ovat niin lähellä toisiaan, että on todennäköistä, että vanhan lain nimi jää käyttöön arkikäytössä.

Lakiehdotuksen 13 §:n vaikutuksia ei viranomaisille ei ole vaikutusten arvioinnissa eikä pykäläkohtaisissa perusteluissa avattu eikä kustannusvaikutuksia arvioitu. Pykälä velvoittaisi siirtämään arkistoitavat aineistot sähköisessä muodossa. Vaikka viranomaiset tiedonhallintalain myötä tuottavat tietoaaineistonsa ensisijaisesti sähköisessä muodossa, jolloin arkistointi sähköisessä muodossa analogisten tulosteiden sijaan on järkevää, on viranomaisten hallussa huomattava määrä arkistoitavaksi määrättyä analogista aineistoa. Arkistointilain 13 §:n 1. momentti velvoittaisi viranomaiset digitoimaan nämä aikanaan pääosin paperille syntyneet asiakirjat Kansallisarkiston digitointikriteerien mukaisesti. Tämän on huomattava kustannuserä, kun huomioidaan, että viranomaisilla ei pääsääntöisesti ole pitkäaikaissäilytykseen vaatimukset tuntevaa digitointiosaamista tai laitteita. Esitetyn lain 13 §:n 2. momentin mukaan sähköisestä siirtomuodosta voitaisiin poiketa turvallisuusluokiteltavien, tietoturva-vaatimusten tai muun erityisen syyn perusteella. Erityisiä syitä ei ole tarkemmin avattu. Syyttäjälaitos katsoo, että analogisten asiakirjojen suuri määrä ja ikä tulisi olla yksi erityinen syy yksinomaan analogiselle arkistoinnille. Pykäläkohtaisessa perustelussa on mainittu, että kustannukset eivät saisi olla peruste poikkeamiselle sähköisestä arkistoinnista. Tätä vasten hallituksen esityksessä tulisi arvioida millainen

kustannusvaikutus viranomaisten vanhojen analogisten arkistojen siirrosta muodostuu. Syyttäjälaitos esittää, että lain 13 §:ää muutettaisiin siten, että se mahdollistaisi myös tietoaaineistojen arkistoinnin yksinomaan analogisessa muodossa esimerkiksi tiedonhallintalain voimaan tuloa edeltävien asiakirjojen osalta, jotka ovat alun perin määrätty arkistoitavaksi analogisessa muodossa. Poikkeaman voisi toteuttaa esimerkiksi siirtymäsäännöksellä ja säädöskohtaisten perustelujen tarkentamisella. Lakiesityksen 13 §:n 3. momentin sisältämä mahdollisuus asiakirjojen siirtämisestä arkistotietovarantoon tiedonhallintalain 21 §:n mukaisen säilytysajan kuluessa on kannatettava uudistus.

Lakiesityksen 8 §:n mukaisesti viranomaiset määrittäisivät tietoaaineistojensa arkistointitarpeen tutkimuksen tarpeiden pohjalta. Muutos vastaa sinänsä nykytilaa, jossa viranomaisen laatii seulontaesityksen arkistoitavista tietoaaineistoista. Toisaalta se siirtää säilytysarvon määrittämisen vastuun pois Kansallisarkistolta. Vaikka viranomaisilla on paras ymmärrys omista aineistoistaan, ei niillä ole kokonaiskäsitystä tietoaaineistojen tutkimuksellisesta arvosta. Arvonmäärityksen linjaukset voivat olla hyvin erilaisia viranomaisten kesken. Arvonmäärityksen yläkriteerien sisällyttäminen lakiin on hyvä uudistus. Kriteerit ovat käytännössä haastavia soveltaa. Kriteerit 1 ja 2, joissa arvioidaan tehtävän merkittävyyttä ja viranomaisen toiminnan kohteiden merkittävyyttä ovat subjektiivisia kriteerejä, joiden itsearviointi viranomaisessa on haastavaa ja arviointi olisi luontevampaa toteuttaa Kansallisarkiston toimesta, jolloin olisi mahdollisuus arvioida merkittävyyttä koko viranomaiskentän perspektiivistä. 3 kohdan perustelujen mukaan useamman toimijan hallussa olevien tietojen kohdalta tietojen säilyttämisellä olisi sillä taholla, jonka tiedot ovat tutkimuksen parhaiten hyödynnettävissä. Tämän arvioin tekeminen monitoimijaprosessissa kuten esimerkiksi rikosprosessi voi olla haastavaa, jos arvioin tekee kukin viranomaisen itsenäisesti. 5 kohta on myös haastava arvioida, koska viranomaisen tulisi arvioida omien tietojensa käyttöä eri tarkoituksissa, joka edellyttäisi tutkimuksen tietotarpeiden tuntemista. Hallituksen esityksen vaikutusten arvioinnissa ei ole arvioitu kuinka tämä muutos vaikuttaisi arkistoitujen aineistojen muodostumiseen ja tutkimuksella käytössä oleviin arkistoaineistoihin. Lakiesityksen perusteluissa ei ole tarkemmin avattu arkistoitavien asiakirjojen seulomisen taustoja tietosuojasäätelyä lukuun ottamatta. Historiallisesti seulontaa on ohjannut 1900-luvun mittaan kasvanut asiakirjatuotanto viranomaisissa ja fyysisen arkistotilan rajat.

Hirvonen Lauri
Syyttäjälaitos